

ד. פסוקת הגרגרת ברובה – פסולה. בתחילה אמר רב לשער ברוב עוביה. בשיעור זה נמדד גם כן עובי התנוך ודופן הקנה, נמצא אם כן ששיעור רוב העובי נשלם קודם שיגיע לחצי חלל הקנה. ואולם רב כהנא ורב אסי אמרו, וכן קיבל רבה בר בר חנה מרבו, שיש לשער ברוב חלל הקנה בלבד, ללא התנוך והדופן, אבל פחות מכך – כשרה.

עז. א. בהמה שהורה בה חכם – האם ראוי לחסיד לאכול ממנה?
 ב. חכם שנשאל על דבר מסוים, והתירו – האם מותר וראוי לו לקנותו, או שמא יש לחוש ללעז הבריות, שכיון שהתיר מוכר לו הלה בזול? וכן כל כיוצא בזה.
 א. ראוי לחסיד המדקדק במעשיו, להמנע מבהמה שהורה בה חכם, כדרך שנהג יחזקאל הנביא. (פוסקים). אולם אמרו שזה רק כשהתיר בדבר התלוי בסברה, אבל הוראה המקובלת לו מרבתינו – אין חשש בדבר.

ב. דן את הדין, זיכה, טיהר, או התיר – רשאי לקנות ממה שהורה בו, אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. ואמנם אין מגונה הדבר אלא כשקונה בהשערה, אבל אם קונה במשקל ובדקדוק ומשלם המעות כדרך שאר הקונים – אין חשש לעז. (מלבד באדם שבדרך כלל אין נותנים לו חלק טוב, ועתה קיים חשש שיאמרו שנותנים לו חלק טוב יותר מלאחרים – כי אז ראוי לו לחוש שמא יאמרו שנוטל שכר עבור הוראתו. עפ"י רבנו גרשום; חדושי הרשב"א. וע"ע י"ש"ש; עינים בדברי חז"ל ובלשונם – עמ' נה.)
 (לפי מה שכתבו התוס' בתירוץ אחד, אפשר שביחיד המורה יש לחוש לחשד מן הדין, ודוקא בשנים או יותר אין לחוש. וכ"כ הר"ן).

דף מה

עת. א. מה דינם של נקבים בגרגרת, וכן חיסור וסידוק בה?
 ב. מהו מקום הראוי לשחיטה בגרגרת?
 ג. איזהו 'חזה' לענין מתנות כהונה?
 ד. מה דין נקב שנמצא למטה מן המקום הראוי לשחיטה; נקב בקנים הנכנסים לאברים הפנימיים?
 ה. נקבים בקרומי המוח – מה דינם? עד היכן הוא נידון כמוח ומהיכן נידון כחוט השדרה?
 ו. נקב בלב המגיע לאחד מן החללים הקטנים – מה דינו?
 ז. אלו טרפות נמנו בסוגיא, השייכות לחוט השדרה?
 א. ניקבה הגרגרת נקבים הרבה; נקבים שאין בהם חסרון – הרי הם מצטרפים זה לזה, שאם היו כולם מחוברים היה רוב רוחבה פסוקה – טרפה, ואם לאו – כשרה.
 נקב עם חסרון בגרגרת – שיעורו להטריף בבהמה (גדולה. רא"ש) בכאיסר. ואם היה הנקב מאורך, או אפילו היו כמה נקבים קטנים עם חסרון – משערים אותם אם יש בהם לעגל / להצטרף כאיסר, אם לאו. ובעוף, בודקים את מקום הנקבים עם מה שביניהם, אם יש בו כדי לחוף את רוב פי הקנה של העוף – טרפה. (ומדובר בנקבים הסמוכים זל"ז כנפה).
 סדק לאורך הגרגרת – רב אמר: אם נשתיירה חוליה (= טבעת אחת, או שלש טבעות. ערש"י) למעלה וחוליה למטה – כשרה. ור' יוחנן (וכן ר' יונתן) אמר: אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה ומשהו למטה – כשרה. (וכן הלכה).

ג. נפתחה הגרגרת, ולא ניטל אותו פחת אלא תלוי ועומד שם כעין דלת, והרי הוא סותם את הנקב (רש"י) – שיעורו (בבהמה) בכדי שייכנס שם איסר ברחבו, (ושיעור זה גדול מן האיסר, שצריך שיהא נכנס ויוצא. רש"י).

ב. מקום הכשר לשחיטה בגרגרת – מן הטבעת הגדולה (ורחב"א (לעיל יח.) אמר: משיפוי כובע ולמטה כשרה. וכן הלכה. רש"י) ועד למקום שמגיעות כנפי הריאה (= האונות) כשהבהמה פושטת צוארה ורועה, שהם נמתחים כלפי מעלה, (ובלבד שלא יהא אדם מושכם למעלה. ואם פשטה מעצמה יותר מדאי, ושחט שם – הרי זה ספק).

(מקום השחיטה בעוף, יש שכתבו גם בו לשער עד כנף הריאה העליונה, ויש אומרים עד כנגד גגו של זפק, שהוא כנגד המקום הכשר לשחיטה בוושט. ע' בפוסקים – יו"ד כ).

ג. 'חזה' – זה החלק הרואה את הקרקע, ללא הבשר שבגובה הצדדים במקום הצלעות. ושיעור ארכו – מהצואר עד הכרס, וחותר שתי הצלעות הקטנות העליונות (שמסביב לקנה) עמו, אחת מכן ואחת מכאן (רש"י. ור"ח פרש: שנים מכאן ושנים מכאן). וזהו חזה הניתן לכהנים.

ד. ניקב הקנה למטה מהמקום הראוי לשחיטה (רש"י) – נידון כניקב בריאה (ולא בגרגרת), שפוסל במשהו. כך אמר ר' יוחנן. ובהמשך פרשו ששלשה קנים הם המתפצלים ממקום אחד שבסוף הקנה; אחד פורש ללב, ובו נחלקו רב ושמואל אם פסולה בנקב משהו או רק ברובו; אחד פורש לריאה ואחד לכבד, ונחלקו בשני אלו רב נחמן ומר בר חייא אם הקנה הפורש לריאה נפסל במשהו והפורש לכבד אינו נפסל אלא אם ניטל כולו, או להפך. (רש"י פסק שהקנה הפורש לריאה – במשהו, כריאה. שכן דעת ר' יוחנן הנ"ל. ואולם הר"ח הרי"ף ועוד ראשונים פסקו להחמיר בשלשתן, בקנה הלב, הריאה והכבד, שנקובתן במשהו, ואף בדעת ר' יוחנן משמע בין בקנה הפורש לכבד בין הפורש לריאה. תוס'. ועוד אפשר שריו"ח דיבר על מקום הקנה לפני התפצלותו, ולכו"ע מטריף במשהו. ר"ן).

ויש שפרשו ש'קנה הלב' שנחלקו בו רב ושמואל היינו חלב שעל גבי דפנות הריאה.

ה. ניקב קרום של מוח, במשהו – טרפה. י"א בקרום העליון, ואעפ"י שלא ניקב הקרום התחתון שהמוח מונח בו. וי"א עד שיינקב התחתון. (ונחלקו הראשונים כשניקב התחתון לבד, לפי דעה אחרונה, האם היא טרפה. וכן נחלקו להלכה אם פוסל העליון או גם התחתון או אחד משניהם. והפוסקים נקטו לעיקר שאם ניקב העליון לבד – כשרה. והרמ"א הביא מ"ש אומרים' להחמיר ומ"מ היקל בהפסד מרובה). כל מה שבתוך הגולגולת מן המוח – דינו כמוח, ומה שנמשך חוצה לו – נידון כחוט השדרה. ופרשו, כמין שני פולים יש המונחים בפי קדרה (- הגולגולת. במקום חיבורה עם הצואר), מהן ולפנים – כלפנים, מהם ולחוץ – כלחוץ. ומקום המוח שכנגד הפולים – מסתבר שכלפנים.

ו. ניקב הלב לבית חללו, בין לחלל גדול בין לקטן – טרפה.

ז. חוט השדרה שנפסק ברובו – טרפה. ונחלקו אם 'רובו' היינו רוב הקף העור, אבל נפסק המוח מבפנים והעור קיים – לא נפסל (רב, וכדברי רב הונא. וכ"פ הרי"ף), או אף נפסק ברוב מוחו פוסל, וכ"ש רוב עורו. ניקב ולא נפסק ברובו – רבי סבר שאינה טרפה, ור' יעקב אמר: טרפה. ואף רבי הורה למעשה להחמיר ולא סמך על דבריו. (אבל רב הונא פסק שאינו נפסל אלא ברובו, וכן הלכה. רי"ף).

נשפך המוח (שבחוט), או אף אם אינו נוזלי ממש אלא שאינו יכול לעמוד כשאוחזים אותו מלמטה, אלא נכפף ונופל – פסול. (בשו"ת דעת כהן (יט) חידוש שבדיקת החוט צריכה להעשות כשהוא מונח בשכיבה, ואוחז בחלק אחד של החוט להעמידו, והחלק השני צריך להעמד גם הוא). ואם לא נתרכך אלא שאינו עומד מחמת כובדו – 'תיקו'.

אבל נתמזמוז – כשרה. (רש"י פרש, שהתרוקן המוח במקצתו מאליו. (וכן במוח שבראש, אם נמצא בתוכו מים, והמוח מקיפם מכל הצדדים, פסק ראבי"ה, וכ"ה בבה"ג, להכשיר). הרי"ף והרמב"ם פרשו שמתנדנד ואינו נכפף ונופל). (לא מבואר בגמרא באיזו כמות מן המוח מדובר, אם מקצתו או רובו. וע' חדושי ר"מ קוים ובשאר פוסקים; חדושי הנצי"ב).

דפים מה – מו

עט. א. עד היכן הוא חוט-השדרה לענין טרפות הבהמה או העוף בפסיקתו?
ב. ניטל הכבד ונשתתיר ממנו מעט, או נותק ממקום חיבורו – כשרה או טרפה?

א. חוט השדרה מגיע, לענין טרפות הבהמה כשנפסק, עד בין-הפרשות – מקום שהוא מתפצל כנגד הירכיים. (כן נקט רש"י לעיקר). ואמר שמואל: עד פרשה ראשונה – טרפה, שלישית – כשרה. שניה – איני יודע. ונסתפק רב הונא בריה דרב יהושע האם 'עד' בכלל, ואם נפסק בין פרשה ראשונה – טרפה, או אין 'עד' בכלל, ובין פרשה ראשונה ג"כ בכלל 'איני יודע'. ועוד נסתפק רב פפא, האם פי פרשה (–) מקום בו מתחיל הפיצול) גם הוא בכלל 'בין הפרשות'. וכן נסתפק ר' ירמיה, אם פרשה עצמה פוסל בה פיסוק (פרש"י, שהפיצול עצמו נפסק מן החוט. ולפי"ז אם ננקוט שפי פרשה כשרה – כ"ש פרשה עצמה. תוס'. ועוד כתבו פירוש נוסף, שנפסק הפיצול בריחוק ממקום חיבורו, כנגד חוט השדרה שבין פיצול ראשון לשני – האם דינו כבין פרשה ראשונה או דינו כבשר). ולא נפשטו הבעיות. בעוף – ר' ינאי אמר: עד למטה מן האגפים (אגפים – כנפי העוף). ריש לקיש אמר: עד בין אגפים. (יש גורסים בהיפוך הדעות).

ב. ניטל הכבד לגמרי – טרפה. נשתתיר ממנו כזית – כשרה. ודוקא במקום מרה (ר' זירא) או במקום שהיא חיה (רב אדא בר אהבה. והוא מקום תלייתה כשהיא מעורה ודבוקה תחת הכליות. ל"א: ביותרת הכבד. רש"י). הלכך צריך שיישאר בשני המקומות (רב פפא). היה כזית מתלקט, או כרצועה, או מרודד (=מרוקע, דק) – 'תיקו'.

נשאר ממנו פחות מכזית – מחלוקת. וקיימא לן להצריך כזית. (רב פפא. וכן לעיל מג. וער"ן להלן נד ובחדושי אנשי שם).

(כשהכבד כולו קיים, אבל יבשו (והיינו ניטלו) אחד משני זיתים הללו, במקום מרה או במקום שהיא חיה – טרפה. (שו"ע). חסר משיעור 'כזית' באותן מקומות – רעק"א כתב להכשיר, ובחזו"א (ד, טו) כתב להוכיח מכמה מקומות שפסול. (ולכאורה יש לשמוע כן מלשון הרשב"א המובא בר"ן להלן נו. לענין כבד שהוריק). ואמנם כתב שנוהגים להכשיר באבעבועות מוגלתיות בכבד, אעפ"י שהם במקום מרה ובמקום חיותא. והטעם הוא, שאין חוששים שמא לא נשתתיר כזית. וכ"כ בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א יח, בענין בועות בכבד של תרנגולות).

נדלדל הכבד ומעורה בטרפשים – מותרת.

(א. שיעור כזית נאמר בשור הגדול, ובשאר בהמות – כפי היחס. רשב"א. והיינו בהתאם לגודל הכבד של כל בעל-חיים. אחרונים. ויש חולקים, שאין חילוק בין שור הגדול לבהמה דקה לענין שיעור כזית. עפ"י תבו"ש.